

Slovenski Gospodar.

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja v poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr., za četrť leta 65 kr. — Naročnina se pošilja upravnštvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice št. 5. — Doležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr. Rokopisni se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, po 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Zavarovalnica zoper nezgode delavcev pa naš kmet.

(Spisal Pohorski.)

Kdor opazuje delovanje v državnem in deželnih zborih, kjer vladajo liberalci zadnja desetletja, prepriča se lahko, da je ondi za kmeta malo pravice. Delajo se na nos na vrat vedno nove postave, katerih roke so vsaj na videz delavne za blagor človeštva, oziroma državljanov, noge njih pa žalibog stojé večinoma na tilniku itak slabega kmeta. Snujejo se postave v varstvo divjačine na račun kmetovih pridelkov; delajo se nove ceste in vzdržujejo stare iz okrajnih priklad, kjer je tudi kmet »ravnopraven« v plačilih, ali prepoveduje se mu po njih prosto po stari navadi voziti; osnovala se je tudi zavarovalnica zoper nezgode delavcev, kjer zopet lové kmeta za plačnika, ko se vendar niti misliti ne dá sličnost v delu njegovem z delom v tovarnah, rudokopih itd. Na kmetih največja enostavnost in priprostost, tukaj pa strašni kotli, ogromni stroji, nevarni plini pod zemljo itd.; pa vse eno so v vrsto teh delavcev porinili našega žagarja in hočejo še druge.

Ugovarjali smo, da v enostavnih naših žagah delo, kakor skušnja učí, nikakor ni nevarno, da zahteva od delavca le malo previdnosti itd. Vendar so vse eno upisali ga v X. razred pod št. 59. z letnim doneskom od 100 gld. plače 3 gld. 12 kr. Toda od tega ne plača delavec več nego eno desetinko, drugo pade na kmeta. Ali to še ni vse. Sedaj hočejo še upisati vse delavce v hostah in celo pri vožnji in spravljanju plohov. Tukaj pa so naleteli na kmeta samega, kateri navadno do pozne starosti s svojimi sinovi in hlapci dela in se trudi, da ohrani svoje posestvo sebi in otrokom. Kakor vsak hlapec ali dninar, izpostavljen je tudi on vsaki mogoči nesreči; ali čudno! edino njega ne marajo zavarovati. Pač pa ga hočejo siliti plačevati zavarovalnino za vsakega pod njegovo streho, kakor da bi — britko bodi potoženo, — njemu res denarji leteli kupoma v žep!

Da to žalibog ni res, pričajo številke po knjigah raznih posojilnic, hranilnic in zasebnih upnikov. Še bolj glasno pa zaupije tu in tam »boben«, glasno kričeč svetu britko resnico: Kmet ubožava, on čedalje bolj gine! In uzrokov za to njegovo sušico je zadosti. Med temi eden je, ki se glasi: Vedno pomnoženje in povišanje davkov. Premislimo nekoliko, koliko vrst davkov ima naš kmet na ramenih, potem še le sodimo:

1. Prvi mu je zemljiški davek, kateri, ako ga še dobro osolijo z obilnimi okrajnimi in občinskimi prikladami (kar se žal večinoma rado zgodi), znese srednjemu kmetu vsako leto toliko, kakor je vredna dobro rejena kravica v hlevu. Ali pa pride za njo druga v hlev,

oziroma se vsako leto priredi kaka glava živine na novo, to pa je odvisno od mnogih slučajev.

2. Je zavarovalnina poslopij. Ta je tudi visok, ali skušnja učí, da previdnost ne škoduje. Vzame tudi lepo tele iz hleva, pa kaj se hoče? Če nezavarovan kmet pogori, to je toliko, kakor pravi pregovor o nosačih stekla in piskrov: Glažar pade (in stare blago), pa piskrar ustane. Piskrar pade, pa ustane — berač!

3. Tretji davek je v nekaterih krajih odkup bira za gospoda župnika in cerkovnika. Dosti prime tudi ta kmeta, veliko bolj nego prej, ko je trebalo oddati določeno mero pridelkov. Pa poudarjamo, da je tudi ta odkup, kakor marsikaj družega, delo liberalne gospode; kot pridni kristjani bi ga radi odrajtavali, pa kaj, da dandanes čast. duhovščini ni v korist!

4. Četrti zadene boj mladega kmeta, če ni potrjen bil k vojakom, in se zove vojaška taksa. Najmanj očitam še temu, če je le pravično razdeljen, ker rajši ga plačam, nego skočim v vojaško suktnjo.

5. Še nismo pri kraju. Ako ima kmet količkaj ugodno stanovanje in vzame k sebi koga za najemščino, hitro pride za njim eksekutor s hišno-razrednim davkom, kateremu za piko je ogromna priklada. Stika se včasih še za takimi stanovniki, ki najemščine ne plačujejo, nego z delom odslužijo. To pa se pravi izpred ust obema — kmetu in stanovniku — kruh jemati, kar britko potožim gg. poslancem.

6. Ima marsikateri kmet pri sosedih ob vodah kakšno korist, od katere servitute ima dostikrat ogromno najemščino. Torej vse le za gotov denar, kje pa se naj jemlje?

7. Še le sedmič smo prišli do prej imenovanega davka o zavarovanju delavcev. Od žagarjev že tako plačujemo, sedaj nam še hočejo naložiti hlapce, dninarje, — le kmeta ne.

O, ko bi se našla tako potrebna zavarovalnica, ki bi zavarovala kmeta pred dolgovi (in tudi pred vedno večjimi davki)! On plačuje in redi večinoma vse druge stanove, kakor razne gosposke, tako razne reveže in siromake. Da pa mora za eden in tisti predmet plačevati dvakrat, to pa je vendar preveč! Le poglejmo! Ako mu zboli hlapec ali kdo drugi od družine, dolžen ga je vsled družinske postave hraniti in zdraviti cele stiri tedne, še le potem gre družinče v bolnišnico, seveda na občinske stroške, katerih je tudi kmet plačnik. Ako pa zboli delavec v tovarni, rudokopu, kamnolomu itd. tedaj ga že prvi dan odslovijo, rekoč: hajd k zavarovalnici ali bolniški blagajnici! V tem slučaju sta te dve potrebni, pa kmetih pa ne, kjer zadostuje imenovana družinska postava.

Očividno je iz vsega torej to, da hočejo privezati k zavarovalnici kmetске posle in dninarje z namenom, da oni z doneski pomagajo zavarovalnici na korist raz-

nim tovarniškim delavcem. Čemu pa nam je torej še družinska postava? Proč z njo, in videli boste, kakšna nezadovoljnost bode vladala med ljudmi, katere hočete privezati k zavarovalnici!

Da se zavarovalnica na kmetih ne more udomačiti, krivo je tudi to, ker se ponesrečenca ondi tako počasi spominjajo. Pobil se je lani pri nas neki delavec v kamnolomu. Visel je tako med življenjem in smrtjo cele štiri mesece, toda od zavarovalnice ni dobil nobene pomoči, da-si se je nesreča takoj naznanila. Došla je pomoč še le, ko je on med tem že — srečno umrl! Kolika revščina ga je mučila v dolgej bolezni, zlasti ko se za gotovo še ni odločilo, dobi kaj od zavarovalnice ali ne, tako, da na nobeno upanje se mu ni dalo kaj dobiti! Gotovo je slavna zavarovalnica že davno pozabila izrek: Kdor hitro pomaga, dvakrat pomaga.

Razvidno je torej iz tega, da ne ugaja ta zavod razmeram kmetškega ljudstva, kjer je v navadi celo drugačno življenje, nego v mestih in tovarnah. Glavno pa je to in tudi namen tega spisa, da ne bi zavarovalnice zoper nezgode delavcev preveč tiščali na kmeta, kot plačnika, oziraje se na njegovo slabo stanje, katero, če se v naši državi enkrat uniči, nese s seboj ves družinski red z vsemi stanovi!

Cerkvene zadeve.

Prelat Fran Kosar.

(Dalje.)

Spraviti pa takega božjega duha v semenišče, to ni bilo malo dela za Kosarja. On piše: »Zares velika sreča za škofijo je dobro urejeno semenišče, v katerem sv. učenost in pobožnost v lepi zvezi cvetita; zlahten vrt je, kateri s svojim lepim duhom vso škofijo napolnjuje. Ali le težko in preteško doseže semenišče sedanje dni visoki svoj namen, ker dijaki v prejšnjih šolah v tolikih dušnih nevarnostih med popačenim svetom živeti morajo, kjer le prelahko zgubé pobožno srce. . . . Popačene mladeniče pa še le v semenišču spreobračati in jih k tisti pobožnosti in popolnosti voditi, ki jo tirja toliko sveti duhovski stan, o j kako težko je to, kajti navada je železna srajca!«¹⁾

Kosar pa ni samo učil, nego je tudi sam storil, kar je učil, in je bil sam najbolj poln tistega duha, katerega je hotel vdahnuti svojim gojencem. Neki duhovnik, ki se ponaša s tem, da je bil srečen njegov gojenec, nam piše: »Moliti je znal, kakor malokdo; v molitvi bil je nja obraz v resnici obraz svetnika. Kako je bogoslovce mlo tolažil pri običajnih zasebnih razgovorih, če so mu odkritosrečno — kar mu je bilo zlasti ljubo — tožili svoje skušnjave, menda še se s mi spominjate! Zaviti v svoj dolgi plašč hitel je med prvimi, če ne prav prvi, v cerkvico, kadar je zaklical zvon k juterni pobožnosti, in njegova gorečnost pohitrila je tudi naše stopinje.«

Njegova prijazna ljubezen zmagala je v kratkih dneh vsacega mladeniča, ki je stopil v semenišče. Srca so se mu odpirala, kakor se odpre mladi cvet, kadar solnce posije na njega. Vsi bogoslovci smo ga ljubili in visoko spoštovali, in kadar je sedel pred nami in je ves vnet za božjo reč z nami premišljeval svete resnice, res ne vemo, smo-li bili bolj prepričani po njegovi besedi, ali bolj očarani po njegovem izgledu. Njegova premišljevanja so nas vedno bolj zanimala in tako zvesto smo ga poslušali, da niti drobtinica božjega kruha ni padla na tla. Kakor bi nam gledal v srce, tako vrl

opisaval je naš dušni stan. Časih prinesel je na prižnico tudi oster nož, kadar je bilo treba otrebiti kako mladiko; toda Kosar je potem tako vstrajno pihal na rano in toliko hladilnega olja porabil, da je rana rada in naglo celila. Govoril je vedno le iz glave. Škofijstvo ne priznava zastoj čestokrat v uradnih listinah vsestranske njegove izobraženosti.

Izgledi naj pričajo, kako modro in ljubeznivo je Kosar ravnal z posameznimi gojenci. Neki bogoslovec mu pride praviti, da izstopi in si kane izvoliti posvetni stan. Kosar mu prijazno odgovori: »Že prav, že prav! vsedite se! če ste le vse dobro preudarili; vi, gospod J., boste povsodi lahko izhajali.« Potem ga vpraša po uzrokih, ki ga vabijo iz semenišča. Bogoslovec mu živo naslika od ene strani blaženosti, katere upa najti v novem stanu, in mu na drobno razklada tudi težave, katerih se v duhovskem stanu boji. Kosar ga pohvali, da pozna tako na tanko razmere različnih stanov, in mu potem od svoje strani navede nevarnosti, katere mu pretijo med svetom in v namenjenem stanu, pokaže mu pa tudi z zgovornim jezikom solčno stran duhovskega stanu, da je topla njegova beseda kar razgrevala mlado srce gojenca. »Zdaj pa še ostanite osem dni pri nas, pravi Kosar bogoslovcu, in stvar nepristransko presojite, ker to je prevažen korak za vse vaše življenje.« — Omenjeni bogoslovec je zdaj presrečen duhovnik, in nam mnogokrat zatrjuje, da bi najbrž časno in večno srečo zgubil, ako bi mu ljubi Bog o pravem hipu ne dal modrega vodnika.

Istotako pride mu naznanjat svojega izstopa neki drug bogoslovec. Bilo je pa to ob času, ko so bile ravno skušnje pred durmi. Prav to okolščino je modro porabil špiritual, da ohrani mladeniča svojemu poklicu. Rekel je: »Zdaj, prav pred skušnjami mi pač ne boste izstopili! Kaj pa bodo ljudje rekli? Hudobni jeziki bodo precej djali, da ste se skušenj zbal, — takov mlad in nadarjen gospod, kakor ste vi. Zdaj se pridno učite in pe vrlu prestanih skušnjah — v imenu božjem — pojedite, če se pri nas res čutite nesrečnega. Tako ohranite svoje lepo ime, in jaz vam obljubim za nagrado, da vam potem plačam pot na Dunaj.« — Bogoslovec Kosarja sluša, poprime se dela, in torej ga skušnjava ni več dobila, da bi ga motila. Tudi omenjeni bogoslovec je že dolga leta izgleden duhovnik.

Časih bilo je po več bogoslovcev na pobegu. Toda po razgovoru s svojim duhovnim očetom pomirili so se navadno ter niso več govorili o izstopu.

Kosar je predaval po jutrih svoja premišljevanja v nemškem jeziku. V jeseni l. 1862. pa stopijo bogoslovci štrtega leta zaupno pred svojega duhovnega voditelja in ga ponižno prosijo, naj jim v bodoče besedo božjo oznanjuje v slovenskem jeziku. Najvažnejši razlog, s katerim so podpirali svojo prošnjo, bil je ta, naj bi se od njega, ki mu je slovenska beseda tako gládsko tekla, naučili tudi sami točno slovenski govoriti. Kosar prošnike prijazno sprejme in jim obljubi, da si bo v tej zadevi pri škofijstvu izprosil potrebnih vodil.

Dne 30. nov. 1862 napočí za slovenske, lavantinske bogoslovce preveseli dan. Tisto jutro namreč Kosar ves navdušen zasede svojo stolico in pravi: »Res prav ste me oveselili, ko ste mi pred nekaterimi dnevi očitno izrazili željo, katero sem sam že dolgo časa skrito nosil v svojem srcu. Danes morem vam objaviti veselo vest, da je preč škofijstvo pritrdilo vaši in moji vroči želji.«

Ob devetdnevni pobožnosti pred praznikom nemomadeževanega početja prečiste Device Marije se je torej prvokrat glasila božja beseda v lavantinskem semenišču v slovenskem jeziku, in ker tako posnemala materin glas, zato so se jej srca tem rajši odpirala.

¹⁾ A. M. Slomška življenje str. 36.